

ÖNLENEMEYEN GERÇEK: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Ekim 2015

COP21'E DOĞRU İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ: DÜNYA VE TÜRKİYE

İklim değişikliği fırtına ve kasırga gibi doğal afetler, mevsim normallerinin dışında seyreden hava sıcaklıkları ve küresel ısınma gibi olaylar ile gündelik hayatımızda etkisini göstermeye başladı. ABD Başkanı Barack Obama, son dönemde yaptığı bir açıklamada iklim değişikliğinin dünyanın yüzleştirdiği en büyük tehdit olduğunu ifade etti¹. İklim değişikliğinin hızını yavaşlatabilmek için hükümetler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları gibi toplumun birçok kesiminden oyuncular farklı çalışmalar yürütmektedir. Ancak iklim değişikliğine karşı sürdürülen bu mücadelede hükümetler arası diyaloglar ile atılan ve atılacak ortak adımlar başı çekmektedir.

Birleşmiş Milletler çevre ve iklim değişikliği hakkında kurgulanan uluslararası projelerin girişimcisi olarak öne çıkmaktadır. 1992 Rio de Janeiro Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) iklim değişikliği konusunda günümüzde yapılan çalışmaların ilk adımını oluşturmaktadır. İngilizcesi Taraflar Konferansı (Conference of the Parties) anlamına gelen COP, 1992 yılında Rio de Janeiro Konferansı'nda UNFCCC'yi kabul eden 196 ülkeyi belirtir. Bahse konu ülkeler, düzenlenen toplantılarda karar verici pozisyonundadır, dolayısıyla COP iklim değişikliği konularında küresel politikayı şekillendirici ve yol haritasını belirleyici mekanizmayı oluşturmaktadır.

COP toplantılarının 21'incisi bu sene 30 Kasım – 11 Aralık 2015 tarihleri arasında Paris'te düzenlenecektir.

Paris Konferansı'na Giden Yolda İklim Değişikliği 2005-2015

2015 Paris Konferansı'na yaklaşırken, bu süreye kadar iklim değişikliğinin etkilerini azaltım ve iklim değişikliği etkilerine adaptasyon konusunda atılan adımlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

2005 yılında yürürlüğe giren ve günümüzde de yürürlükte olan Kyoto Protokolü, küresel ısınmanın hızını yavaşlatmak adına sera gazı emisyonları için yeni bir sistem ortaya koymuştur. Protokolü kabul eden ülkeler, 2008-2012 yılları arasında emisyonlarını %5 oranında azaltmayı taahhüt etmiştir. Protokol, bu süre zarfında gelişmiş ülkelere belli miktarlarda emisyon kotaları tanımlamıştır. Aynı zamanda küresel emisyonların azaltılabilmesi için Emisyon Ticareti – yani karbon piyasaları – ve emisyon ticaretini destekleyici Temiz Gelişim Mekanizması ve Ortak Uygulama araçları geliştirilmiştir.² Her ülkenin durum ve kapasitesine bağlı olarak farklı katkıları olacağı fikrinden yola çıkılarak, COP13 Bali Konferansı'nda (2007) ülkelerin sera gazı emisyonlarını azaltma konusunda yapacakları çalışmalarını gösteren Ulusal Programlara Uygun Azaltım Eylemi

Azaltım (Mitigation)

İklim değişikliğinden kaynaklanan etkileri, iklim değişikliğinin sebep olacağı zararı azaltmak için yapılan çalışmalar ve uygulanan stratejiler

(Nationally Appropriate Mitigation Action, NAMA) uygulamaya koyulmuş ve ülkeler arası fikir alışverişi ve projelere gerekli desteğin sağlanabilmesi için paylaşılan NAMA'lar UNFCCC web sitesinde yayınlanmaya başlamıştır.

Adaptasyon (Adaptation)

İklim değişikliğinin etkileriyle mücadele edebilmek için strateji geliştirme ve uygulama faaliyetleri; var olan duruma uyum süreci

Bali Konferansı'nda alınan kararlar uyarınca, ülkelerin emisyon salımlarını azaltma oranında sürdürdüğü ortak çalışmalar ile 2009 Kopenhag Konferansı'nda küresel ısınmanın 2 derecenin (2°C) üstüne çıkmamasının önemi konusunda hemfikir olunmuştur. Ancak 2012 sonrası yol haritasının çizilmesi konusunda başarı sağlanamamıştır. Taraflar görüşmelere COP16 Cancun (2010) ve COP17

Durban Zirvelerinde (2011) devam etmeye karar vermiştir. Cancun Zirvesi'nde küresel ısınmayı 2°C ile sınırlama konusunda karar alınmış, bu kararı takiben Teknoloji Mekanizması ve Yeşil İklim Fonu (Green Climate Fund) gibi hedefi tutturmayı destekleyecek mekanizmalar geliştirilmiştir. Alınan kararlar ve geliştirilen mekanizmalara rağmen COP17 Durban Zirvesi ve COP18 Doha Konferansı (2012) da iklim değişikliğini azaltmak için yeni bir uluslararası rejim oluşturma konusunda istenilen görüş birliğini sağlayamamış ve Kyoto Protokolü'nün uygulama süresinin 2020 yılına kadar uzatılmasına karar verilmiştir.

COP21'de neler görüşülecek?

COP21 – yani Paris Konferansı – Kyoto'nun süre bitimini takiben 2020 yılından sonraki iklim değişikliği politikasını belirleyecektir. İklim değişikliği adaptasyon ve hafifletme konuları, konferans gündeminin temel başlıkları olacaktır. COP21, seleflerinden farklı olarak, iklim değişikliğini kontrol altında tutabilmek için küresel çapta yasal olarak bağlayıcı bir anlaşma hedeflemektedir. Paris öncesi COP konferanslarında uzlaşa sağlanamaması sorunu göz önünde bulundurulduğunda, Paris'ten bütün tarafların kabul edip benimseyeceği bir kararın çıkması küresel iklim değişikliği stratejisi için hayati önem taşımaktadır.

İklim değişikliği finansmanı konusu da, COP21'de irdelenecek konuların başında gelmektedir. Adaptasyon ve hafifletme projeleri için gereken finansman özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir bütçe kalemi oluşturmaktadır. Bu kapsamda gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere 2020 yılından itibaren Yeşil İklim Fonu kapsamında 100 milyar dolar fon sağlayacaklarını açıklamışlardır. Bu fon yeni iklim değişikliği projelerinin finanse edilebilmesini sağlayacaktır.³

COP öncesinde Dünyada durum nedir?

Paris Konferansı öncesinde, 100 ülke 2020 yılına kadar sera gazı emisyonlarını azaltma konusunda taahhütte bulunmuştur. **Güncel taahhüt miktarlarının - toplam emisyon salımının %80'ine tekabül etmekle birlikte - küresel ısınmayı sanayi öncesi sıcaklıklara oranla 2 derecenin altında sınırlandırma konusunda yetersiz kalacağına inanılmaktadır.** Birleşmiş Milletler'in 2013 yılında yayınladığı Salım Boşluk Analizi Raporu'na göre var olan faaliyetler, dünya çapında 3-4 derecelik artışa işaret etmektedir. Dolayısıyla ülkelerin daha agresif politikalar ve hedefler belirlemeleri gerekecektir.

Dünya çapında emisyonlar incelendiğinde, gelişmekte olan ülkelerin emisyon oranlarının 2000 yılından itibaren hızla arttığı göze çarpmaktadır. 2000'den itibaren salımın büyük bir kısmından sorumlu olan gelişmiş ülkelerin emisyon oranı - verdikleri salım azaltma taahhütlerinin de etkisiyle - toplam emisyonun %51.8'inden %40.9'una gerilerken, gelişmekte olan ülkelerin oranı %11 artarak %59.1'e yükselmiştir.⁴ Bir başka deyişle, sera gazı emisyonlarında ülkeler arasında rollerin değiştiğini söylemek mümkün olabilir. Dikkat çeken başka bir husus, ülkelerin sera gazı emisyonu artışı ve emisyon kaynakları arasındaki ilişkidir.

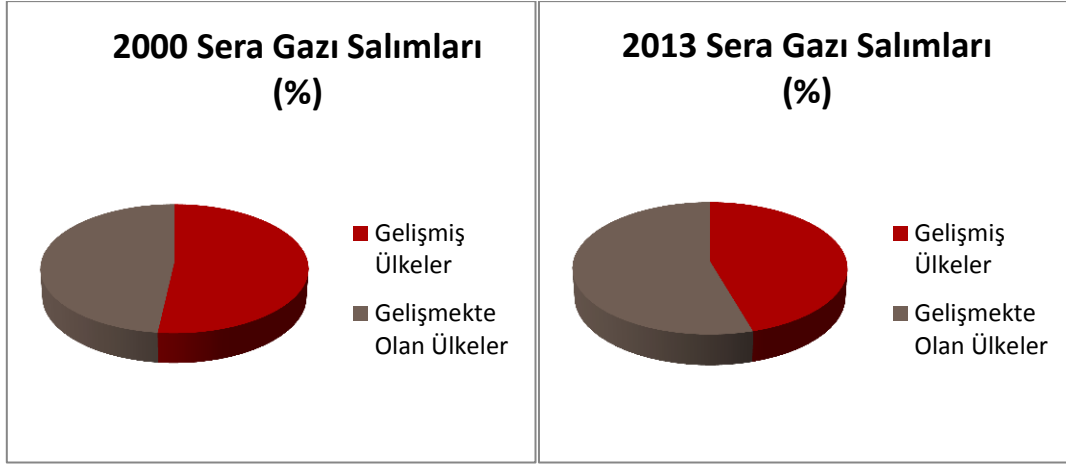
AB-28 sanayi kaynaklı emisyonların toplam

emisyonlardaki payı: **%23**

Türkiye sanayi kaynaklı emisyonların toplam

emisyonlardaki payı: **%18**

2000-2010 yılları arasında artan emisyonların yaklaşık 3'te 1'i sanayi kaynaklıdır. Günümüzde dünya çapında sanayi kaynaklı emisyonların toplam emisyondaki payı %21 oranlarında seyretmektedir.⁵ Ülkemizde de 2012 yılı için bu oran %18 olmuştur.⁶ Bu değerler, ekonomik büyümenin lokomotif sektörleri ve büyümenin içeriği tartışmalarında gündeme gelmektedir.

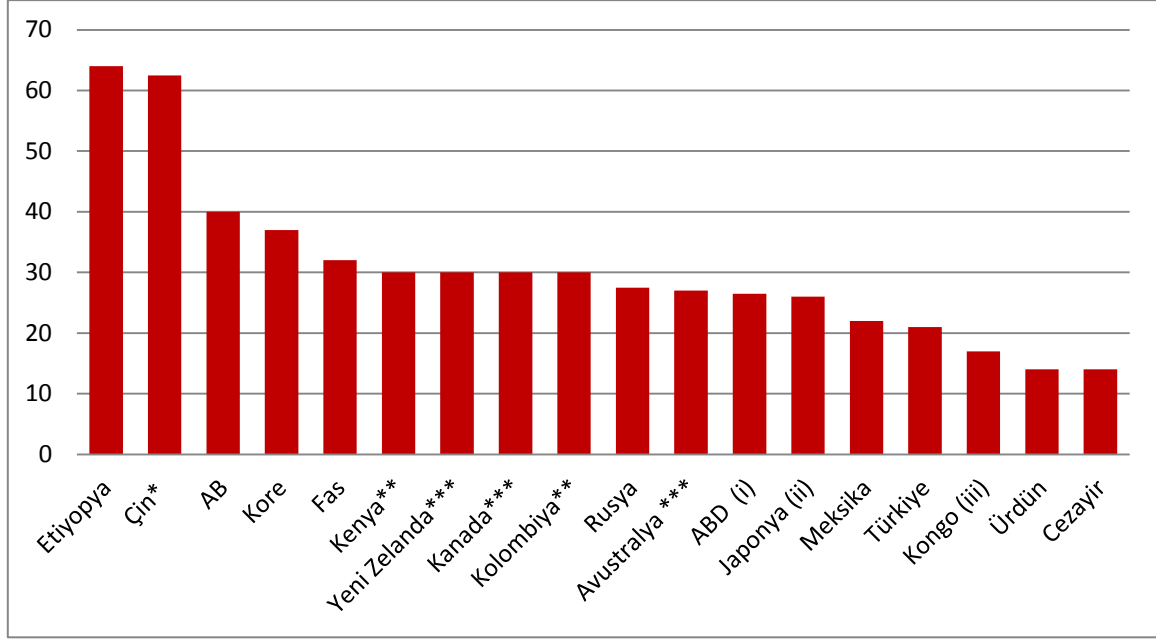

2012 yılında dünya çapında sera gazı salımları 54 GtCO₂e seviyesinde olmuştur. Birleşmiş Milletler Çevre Programı UNEP'in şartların değişmemesi beklentisiyle (business as usual) yaptığı projeksiyonlara göre 2020 yılında 59, 2030 yılında 68 ve 2050 yılında 87 GtCO₂e salım hesaplanmaktadır. Ancak yapılan çalışmalar, küresel ısınmayı 2 derecenin altında tutabilmek için ortalama küresel emisyon miktarının 2020 yılında 44 GtCO₂e olması gerektiğini göstermektedir.⁷ 2 derecelik hedefin tutturulması için emisyonların ilerleyen yıllarda azalması gerektiğine dikkat çekilirken, oranların 2025 ve 2030'da sırayla ortalama 47 GtCO₂e ve 42 GtCO₂e olması gerektiği belirtilmektedir.⁸ Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için hem özel hem de kamu sektörü tarafından ciddi efor ve yatırım sarf edilmelidir. 2 derece hedefi için 2010 – 2050 arasında sadece enerji sektöründe yapılması gereken yatırım miktarı senelik 910 milyar dolardır.⁹

Ancak küresel ısınmayı 2 derecede sınırlandırma hedefine ulaşmak için Kyoto Protokol taahhütleri bile yeterli değil. Yapılan hesaplamalar, var olan taahhütler dahil edilse bile 2020 yılında hedeflenen emisyon sınırı için hesaplanan azaltımlarda 10 GtCO₂e'nin eksik kalacağını göstermektedir. Bahsedilen rakamın Avrupa Birliği (AB), Hindistan ve Rusya'nın yaklaşık toplam yıllık emisyon miktarına eşit olduğu düşünülürse, Paris Konferansı'nda ülkelerin tutumu ve hedefle ilgili ciddi taahhüt kararları alınması azami önem taşımaktadır.

COP20 Lima İklim Eylemi Lima Çağrısı Taraflar Konferansı kararı uyarınca COP21 öncesinde ülkeler, iklim değişikliğine sağlayacakları katkıları ve 2030 yılına kadar sera gazı salımlarını azaltma taahhütlerini ilan edeceklerini açıklamıştır. Niyet Edilen Ulusal Katkı Belgesi (*Intended Nationally Determined Contributions*, INDC) adı verilen belgeler, 2030 yılında sera gazı emisyonlarını bir referans yılı oranla yüzde olarak azaltma hedef planları ve ülkelerin emisyon değerleri hakkında detaylı bilgi içermektedir. İlan edilen hedefler, UNFCCC tarafından analiz edilerek bir rapor haline getirilecektir. Şu ana kadar 27 ülke ve AB¹⁰ ülke niyet edilen katkı hedeflerini açıklamıştır. İlan edilen hedefler, ülkelerin emisyonlarını ortalama üçte bir oranında azaltmayı planladıklarını göstermektedir.

Tablo: 1990'a Oranla 2030 Ülke Emisyon Azaltım Taahhütleri (%) ¹¹

* 2005'e oranla GSMH başına düşen CO₂ oranı

** 2010'a oranla

*** 2005'e oranla

(i) 2005'e oranla 2025

(ii) 2013'e oranla

(iii) 2000'e oranla

COP21 neleri getiriyor?

Daha önceki COP toplantılarından farklı olarak, Paris Konferansı öncesindeki dönemde özel sektör de sürece dahil edilmiştir. UNFCCC Nairobi Çalışma Programı altında kurulan Özel Sektör Adaptasyon Girişimi kapsamında, firmalar iklim değişikliği adaptasyonu için yaptıkları projeleri/vaka çalışmalarını Çalışma Programı'na sunabilmekte ve bu çalışmalar UNFCCC web sitesinde yayınlanmaktadır.

Şimdiye kadar yapılmış olan bütün hazırlık çalışmaları ile birlikte, COP21'in iklim değişikliğini yavaşlatma konusunda sonuç odaklı projeleri tetikleme için gerekli alt yapı oluşturulmuş durumdadır. Hazırlıklar ile birlikte, hükümetler arasında da gönüllü bir isteklilik ve uzlaşma gözlemlenebilmektedir. Hükümetlerin konferans öncesi INDC belgelerini paylaşması ve birçok ülkenin iklim değişikliğine karşı farklı projeleri yürütmeye almış olması bunun bir göstergesidir.

COP21 Türkiye için ne ifade ediyor?

Türkiye'nin ekonomik büyümesi, emisyon miktarlarına da yansımaktadır. Ülkenin sera gazı emisyonları, dünya ortalamasının altında kalmakla birlikte, 1990-2013 döneminde oldukça hızlı bir artış sergilemiştir. **Bu yıllar arasında toplam emisyon %110.4 oranında artmıştır ve Türkiye 2012 yılında 19. sırada yer almıştır.** 2013 yılında küresel miktarın %0.94'üne eşdeğer emisyon gerçekleştirmiştir.¹²

Türkiye, Kyoto Protokolü'ne taraf bir ülkedir ancak özel statüsünden dolayı salım sınırlandırma ya da azaltım taahhüdü bulunmamaktadır. 2010-2023 Türkiye İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nda, ülkenin gelişmekte olan bir ülke olduğunu, ekonomik ve demografik gelişimi göz önünde bulundurularak bir referans yıla oranla sera gazı salımlarını azaltmasını taahhüt etmesinin beklenmemesi gerektiğini belirtmiştir. Eylem Planı'nda düşük karbonlu kalkınma planını geliştirmek üzere 2015 yılına kadar bilgi altyapısını zenginleştirici maliyet etkin sera gazı emisyon kontrol yöntemlerinin belirlenmesi ve gerekli kar-zarar, etki analizlerinin yapılması gibi eylem planları

hedeflenmiştir. Karbon piyasalarına yönelik çalışmaların yapılması, emisyon ticaret sisteminin kurulması için altyapı çalışmalarının başlatılması da ülkenin eylem planında yer almaktadır. Ulusal Sera Gazı Envanter Raporu her sene hazırlanarak UNFCCC Sekretaryası'na gönderilmektedir. Bununla birlikte, Mart 2015 Safranbolu İklim Konferansı'nı takiben iletildiği üzere, Türkiye sera gazı emisyon hesaplama ve projeksiyon çalışmaları üzerine çalışmaktadır. Eylül 2015'de UNFCCC ile paylaşılan INDC raporunda, Türkiye 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını %21 oranına kadar azaltma hedefini açıklamıştır.

Türkiye ulusal kalkınma planını sekteye uğratmadan iklim değişikliği politikalarını benimseyerek katkıda bulunmak istemektedir. AB adaylığı için yasal düzenleme ve COP21 süreçlerinin aynı döneme denk gelmesi, Türkiye'nin çevre politikaları için avantajlı bir durum yaratmaktadır. COP21'de kanunen bağlayıcı bir karar alınması durumunda Türkiye, AB müktesebatına uyum sürecinde yeni iklim değişikliği politikalarını alan kararlar doğrultusunda şekillendirebilir. Paris'te finansman konusunda da ayrıca fiziksel adımların atılması, farklı iklim ve karbon fonlarının faal hale gelmesi, Türkiye'nin iklim değişikliği projeleri için uluslararası finansman kuruluşlarından (IFIs) aldığı fonlara ek olarak finansman kaynağını çeşitlendirecektir.

COP21 sonrasındaki süreçten en yüksek verimi alabilmek için, ülke olarak altyapısal hazırlığı tamamlamamız gerekmektedir. Paris'te kamu, özel, finansman sektörleri ve STK'ların katılımıyla Türkiye'nin mevcut bulunması önem taşımaktadır.

Kaynakça:

1: <http://www.news.com.au/technology/environment/there-is-no-plan-b-obamas-terrifying-warning-on-climate/story-fnjwvztl-1227468835363>

2: Karbon piyasaları ve araçları hakkında detaylı bilgi, Karbon Fiyatlandırma konulu raporumuzda verilecektir.

3: Finansman konusu iklim değişikliği finansmanı konulu raporumuzda detaylı olarak ele alınacaktır.

4: UNEP 2013 Emissions Gap Report, s. xi

5: IPCC 2014 Assesment Report,

https://www.ipcc.ch/pdf/assessmentreport/ar5/syr/SYR_AR5_FINAL_full_wcover.pdf

6: [http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/File:Greenhouse_gas_emissions_by_economic_activity,_2012_\(thousand_tonnes_of_CO2_equivalents\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/File:Greenhouse_gas_emissions_by_economic_activity,_2012_(thousand_tonnes_of_CO2_equivalents)_YB15.png)

7: UNEP 2013 Emissions Gap Report s xii

8: UNEP 2014 Emissions Gap Report s xvi

9: WB Carbon pricing 2014, s 22

10: Avrupa Birliği üyesi ülkeler, AB hedefini kendi ülkelerinde uygulayacaklardır.

11: <http://www4.unfccc.int/submissions/indc/Submission%20Pages/submissions.aspx>

12: İstanbul Politikalar Merkezi, Türkiye için Düşük Karbonlu Kalkınma Yolları ve Öncelikler, s.25

13: <http://www.safranboluclimateconference.org/dosyalar/sayfa/6/dosya-6-3840.pdf>

Bu rapor Escarus – Sürdürülebilir Danışmanlık A.Ş. tarafından hazırlanmıştır.

Hazırlayan: Melis Bitlis, bitlism@tskb.com.tr